
Poradenství HIV/AIDS

MUDr. Daniela Fránová

Zdravotní ústav se sídlem v Ústí nad Labem

Regionální pracoviště Plzeň

Poradna HIV/AIDS Plzeň

Seminář Základy HIV poradenství

SZÚ Praha, 11. 12. 2014

Cíl a druhy poradenství

- Nedílná součást dobrovolného testování HIV infekce
  - Prostředek k ovlivnění rizikového chování
  - Předtestové (pretestové) poradenství
  - Potestové poradenství
-

Co znamená testování a poradenství

- 3 navazující kroky....
  - Předtestové poradenství
  - Odběr krve na detekci HIV protilátek
  - Potestové poradenství (při negativní, pozitivní či nejasném výsledku)

  - Provedení testu na HIV protilátky je indikováno
  - Klient rozumí podstatě testu a chápe jeho výsledek
-

Podmínky poradenství

- Prostor
  - Čas
  - Pracovník poskytující poradenství
-

Prostor k poradenství

- Prostor, kde se klient i pracovník cítí bezpečně a je možné vést rozhovor
  - Vyhovující prostor po stránce hygienicko-epidemiologické k odběrům krve
-

Čas pro poradenství

- Vyhrazený čas pouze pro klienta
  - Neruší - jiné osoby příchodem
    - - telefonáty
    - - jiné činnosti
  - Vhodné pevné ordinační hodiny
-

Osoba poradce

- Odborné znalosti o problematice, včetně trendu výskytu HIV/AIDS
  - Schopnost empatie
  - Schopnost komunikace podle povahy a psychického stavu klienta
  - Vhodný základní psychologický výcvik
  - Zvládnutí techniky odběru krve
-

Státní zdravotnické zařízení nebo NNO?

- Osoba poradce (lékař, sestra, sociální pracovník?)
  - Prostor (ordinace? jinde?)
  - Způsob oslovení osob se specifickými riziky (uživatelé drog, MSM osoby, prostituuující osoby....)
  - Informovanost o problematice HIV/AIDS a STD
-

Kontext poradenství

- Zajištění soukromí (neakceptovat přítomnost partnera ani když si klient přeje)
  - Anonymní nebo důvěrné
  - Požadovaná demografická data (minimální rok narození, pohlaví, kraj bydliště, event. národnost)
  - Poradce může, ale nemusí sám provést odběr krve (slinného testu)
-

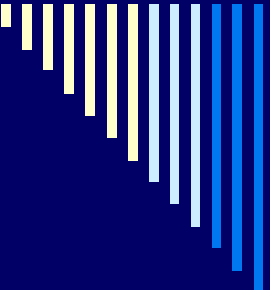
Smysl poradenství

- Poskytnout kvalifikovaný odběr a výsledek HIV testu
- Poskytnout odborné informace
- Snížit rizikové chování klienta v budoucnu
- Motivovat pro opakované HIV testování (partneři HIV+ - 1x za půl roku, komerční sex. pracovnice – 1x za půl roku, MSM muži, IDU – 1x za 1-2 roky)
- Zjistit HIV pozitivitu a omezit riziko rozvoje AIDS

Smysl poradenství

- Omezit neindikované HIV testování (finanční náklady i psychologická zátěž klienta)
    - Testování na žádost (zaměstnavatel, neindikované předoperační vyšetření apod.)
    - Testování předčasné (indikací je pouze vysoké riziko nebo suspektní akutní HIV infekce)
    - Testování bez rizikového chování (naopak vhodné je poradenství)
    - Opakované testování neurotiků
-

Proč klient chce test na HIV? Co tomu předchází, co následuje?

- ...jaká je motivace k testování?
  - Klient měl rizikové chování
  - Musí si uvědomit rizikové chování (mít informace)
  - Sám sebe přesvědčit, že po rizikovém chování je výhodné se testovat
  - Vyhledat informace, kdo testování provádí (kde a kdy)
  - Přijít na test
  - Přijít pro výsledek testu
-

První kontakt s klientem

- Předchází mu doba, kdy klient uvažuje o testování a zjišťuje informace
  - Uvedení z čekárny do ordinace
  - Představení? Podání ruky?
  - Pokyn, kam se má posadit
  - Zahájení rozhovoru...
-
- Bezpečné prostředí
  - Získání důvěry klienta
-

Klient i poradce

- Tělo
  - Mysl
  - Emoce
-

Rozhovor při předtestovém poradenství - I

- Ověření, co klient očekává
  - Dotaz, zda již byl testován. Kdy? Kde? S jakým výsledkem?
  - Je u nás prvně: popis, co se bude dít (rozhovor, proč je rozhovor nutný, jak se dělá odběr, kdy budou výsledky)
  - Zjištění motivace klienta k odběru – proč přichází? Jaké bylo riziko? –viz dále
  - Kdy bylo riziko? Je test dnes vhodný?
-
- Posouzení rizikového chování + informace!!!

Rozhovor při předtestovém poradenství - II

- Dotaz na zdravotní potíže (možné příznaky HIV infekce nebo jiné STD)
  - Sexuální anamnéza, drogová anamnéza, transfúze
  - Vysvětlení podstaty testu (test na protilátky HIV)
  - Kdy budou výsledky testu? Jak – osobně?
  - Cena za testování
  - Upozornění, že výsledky mohou být se zpožděním!!! – výhodné mít kontakt na klienta
-
- Očekávání klienta x reálné možnosti praxe

Závěrečné sdělení

- Podobné jako potestové poradenství při HIV negativním výsledku
  - Budete-li HIV negativní, znamená to, že 2-3 měsíce před testem jste se virem HIV nenakazil, neznámá to negativitu předchozích ani současných partnerů
  - Negativní výsledek nezaručuje doživotní negativitu
  - V případě HIV positivity to neznámá onemocnění, jen to že virus v sobě máte, budete sledován a dá se s tím něco dělat
-

Závěrečné sdělení

- Výsledek vyzvedněte za týden (atd.) osobně (telefonicky nelze sdělit případnou HIV+).
  - Pokud souhlasíme se sdělením výsledku telefonem, tak si zajistit případnou, okamžitou konzultaci.
  - Nikdy nesdělovat telefonicky negativní výsledek před jiným klientem !!
  - Nevýhody písemného výsledku – nelze u anonymů
-

Zjištění motivace k testování

- Základní a první úkol
  - Někdy obtížné, ptát se na osobní situaci, která ho k testu vede, až sekundárně
  - Vhodný dotaz - zda bylo konkrétní riziko, nabídnout eventuální možnosti
  - Motivací není:
    - Pro jistotu
    - Nikdy jsem na testu nebyl
    - Přišel jsem s kamarádem
-

Evidence předtestového poradenství

- Zapsání údajů o klientovi – jméno, r.č. a zdr. pojišťovna nebo kód při anonymním testování, u cizinců národnost
  - Druh rizika – možno číselným kódem
  - Doba od rizika do testu
  - Test první/opakovaný (kde? výsledek?)
  - Kdy pozván pro výsledek
  - Které markery budou testovány
  - Jméno pracovníka
-

Provedení odběru krve

- Souhlas s testem
-

Adekvátní motivace 1

□ 1. Nahodilý nechráněný sex

- kdy k němu došlo (2-3 měsíce)
  - forma styku, zda šlo o rizikový sex
  - zda partner představoval zvýšené riziko (HIV+, IUD, země s vyšším rizikem)
  - zda došlo poté ještě k jinému nechráněnému styku (poučení o období vysoké infekčnosti)
-

Adekvátní motivace - 2

□ 2. Navázání partnerského vztahu

- kdy byl poslední nechráněný styk s jiným partnerem (opět 2-3 měsíce)
  - zda se oba partneři rozhodli pro test
-

Adekvátní motivace 3

□ 3. Ukončení předchozího vztahu

- kdy byl poslední nechráněný styk s partnerem
  - zda byl pak ještě další nechráněný styk s někým jiným
  - zda partner představoval osobu se zvýšeným rizikem
-

Adekvátní motivace 4

□ 4. Tělesné potíže

- poradce by kvalifikovaně zhodnotit, zda potíže mohou časově i příznaky souviset s akutní či pokročilou HIV infekcí (klienti často zaměňují)
  - i při rozpoznání suspektních potíží nedat najevo obavu a netraumatizovat klienta
  - většinou je možné klienta uklidnit, upozornit na další možné (ale nezávažné) choroby
  - dát do souvislosti s anamnézou (rizikovým chováním)
-

Adekvátní motivace 5

□ 5. Injekční užívání drog

- kdy poslední aplikace ?
- je si vědom sdílení stříkaček a jehel ?
- nezapomenout na sexuální rizika
- zvýšené riziko abuzu i u partnerů
(zejména u mužských partnerů IDU žen)
- častější komerční sex u heroinistů

Motivovat k opakovanému testování

Adekvátní motivace 6

□ 6. Komerční sexuální pracovníci

- nejen prostitutky, ale i pornoherci, „fotomodelové“
  - častější abuzus drog
  - „povinné“ nebo dobrovolné testování
  - nelze riziko v pornoprůmyslu eliminovat
-

Méně časté motivace

□ 1. HIV+ partner

- doporučujeme HIV test 1x za půl roku a při selhání bezpečnějšího sexu
- diskuse o orálním sexu
- diskuse o akutní HIV infekci a event. PEP

□ 2. Znásilněná žena (muž)

- agresor není partner
  - měl(a) se komu svěřit ?
  - kontakt na psychoterapii
-

Sporná motivace

- Promiskuita – sami nikdy nepoužijeme, pokud použije klient, snažíme se zjistit, zda šlo o náhodné styky či ukončení kratšího vztahu
  - Podle odhadu behaviorálních rizik a osobnosti klienta zvažujeme, zda test až po 2-3 měsících od rizika či ihned aniž bychom pokryli všechna rizika
-

Behaviorální anamnéza – anamnéza rizikového chování

- Děláme pro hodnocení rizika (odhad rizik) a případnou intervenci
  - Neděláme jen kvůli statistice (ta je sekundární)
  - Vyhýbáme se hodnocení (někdy je to obtížné – např. při velkém počtu partnerů)
  - Terminologii volit dle odhadu osobnosti a znalostí klienta
-

Sexuální anamnéza

- Odhad počtu partnerů za život (od minulého HIV testu)
  - Používání kondomu – nikdy – většinou ne – v polovině – většinou ano – vždy)
  - Anamnéza MSM
  - Zkušenost s komerčním sexem

  - Upozornit na riziko ostatních STD
-

Drogová anamnéza

- Píchal si klient sám drogy ?
  - Kdy byla poslední aplikace?
  - Došlo ke sdílení stříkaček a jehel, případně kdy k tomu došlo ?
  - Má důvodné podezření nebo ví, že některý z jeho partnerů si drogy píchal ?
  - Upozornit na riziko hepatitid
-

Transfúze

- Dostal v minulosti transfúzi a kdy?
  - Zda je klient sám dárce krve a kdy naposledy
    - je vhodné uklidnit ho, že tam riziko HIV pro něho není
    - nevhodnost dárcovství při rizikovém chování
-

Venerologická anamnéza

- Ptáme se na prodělané STD, případně jaké a kdy, zda řádně léčeny
  - Prodělání STD usnadňuje infekci jinou STD!!
  - Bakteriální vaginózu a mykózu vzhledem k četnosti neposuzujeme jako specifickou STD
-

Tělesné potíže

- Dotaz na zdravotní potíže, které by mohly souviset s HIV infekcí
  - Rozbor případných potíží – uklidnění
-

Nejčastější špatné interpretace

- Partner nechce jít na test, ale už spolu jsme dlouho a máme nechráněné styky, takže mne (nás) uklidní můj negativní výsledek
  - Měl jsem nechráněný styk s HIV pozitivním a nenakazil jsem se, jsem tedy proti infekci imunní
  - Partner je lékař, policista, voják... a mají pravidelné preventivní prohlídky
  - Partner není rizikový, protože měl přede mnou jen jednoho partnera a byli vzájemně první
-

Potestové poradenství

- Při negativním výsledku
  - Při pozitivním výsledku

  - Při reaktivním výsledku
-

Při negativním výsledku - I

- Velký význam – pečlivé **objasnění významu** negativního výsledku
  - Většinou vyvolá pocit úlevy nebo euforie
  - Opakované vysvětlování pozitivního zdravého chování – jak začít a jak vytrvat
-

Při negativním výsledku - II

□ Zdůraznit:

- Výsledek testu nemusí být spolehlivý vzhledem k období imunologického okna
  - Dotaz: bylo to opravdu 3 měsíce od rizika?
  - Ev. Nabídnout opakovaný test po 3 měs.
  - info o prevenci další expozici infekci HIV
  - motivace k bezpečnějšímu sexu a k nesdílení inj. stříkaček
-

Při pozitivním výsledku - I

- Příprava sdělení už při předtestovém poradenství!!!
  - Rozhovor v soukromí, důvěrný
  - Dost času na zpracování informace
  - Jasně a faktické vysvětlení, co tento výsledek znamená
  - Nepochybně, jak nemoc probíhá nebo kolik života klientovi zbývá
  - Šok z diagnózy – poskytnout podporu
-

Při pozitivním výsledku - II

- Povzbuzení pozitivního myšlení
  - Informace, jak chránit sexuální partnery
  - Informace o zdravém životním stylu
  - Předání informací pro osoby s HIV/AIDS – brožura (jsou k dispozici?)
  - Předat poučení pro HIV pozitivní osoby - viz Metodický pokyn - Věstník MZ ČR, částka 8, červen 2003
-

Při pozitivním výsledku - III

- Krizové poradenství – sdělení HIV infekce je vnímáno jako ohrožení života
  - Poradenství při řešení problémů
  - Nabídnout pravidelné návštěvy u poradce (poradna HIV/AIDS nebo AIDS centrum?)
  - Zajistit odbornou péči – AIDS centra
-

Zákon o ochraně veřejného zdraví – 258/2000 Sb. - I

- **Podmínky vyšetřování nákazy vyvolané virem lidského imunodeficitu**
- **74, odst. 3 Poskytovatel zdravotních služeb, který byl informován o pozitivním výsledku konfirmačního testu, sdělí prostřednictvím k tomu pověřeného lékaře tuto skutečnost fyzické osobě nakažené virem lidského imunodeficitu a, jde-li o fyzické osoby nezletilé nebo fyzické osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo jejichž způsobilost k právním úkonům byla omezena, jejich zákonnému zástupci a zajistí speciální péči u odborného lékaře. Sdělení musí doplnit o poučení o předcházení šíření infekce vyvolané virem lidského imunodeficitu.**

Zákon o ochraně veřejného zdraví – 258/2000 Sb. - II

- **74, odst. 4** Poskytovatel zdravotních služeb informující fyzickou osobu o pozitivním výsledku konfirmačního testu je povinen **zajistit**, aby fyzická **osoba byla podrobně poučena o rozsahu povinnosti** počínat si tak, **aby jiné fyzické osoby nevystavovala riziku** tohoto infekčního onemocnění. Obsah takového poučení zanes **do zdravotnické dokumentace** fyzické osoby a fyzická **osoba**, popřípadě její zákonný zástupce **podepíše prohlášení, že byli takto informováni**. V případě odepření podpisu poskytovatel zdravotních služeb tuto skutečnost a důvody odepření podpisu uvede ve zdravotnické dokumentaci fyzické osoby.

Při nejasném výsledku

- Nejasný – není ani pozitivní ani negativní
  - Podpora po zjištění nejasného výsledku (psychické potíže)
  - Zdůraznit – dodržovat doporučení doporučená u HIV pozitivních osob
  - Konzultace s NRL pro HIV/AIDS
-

Klient i poradce

- Tělo
  - Mysl
  - Emoce
-

Děkuji za pozornost
